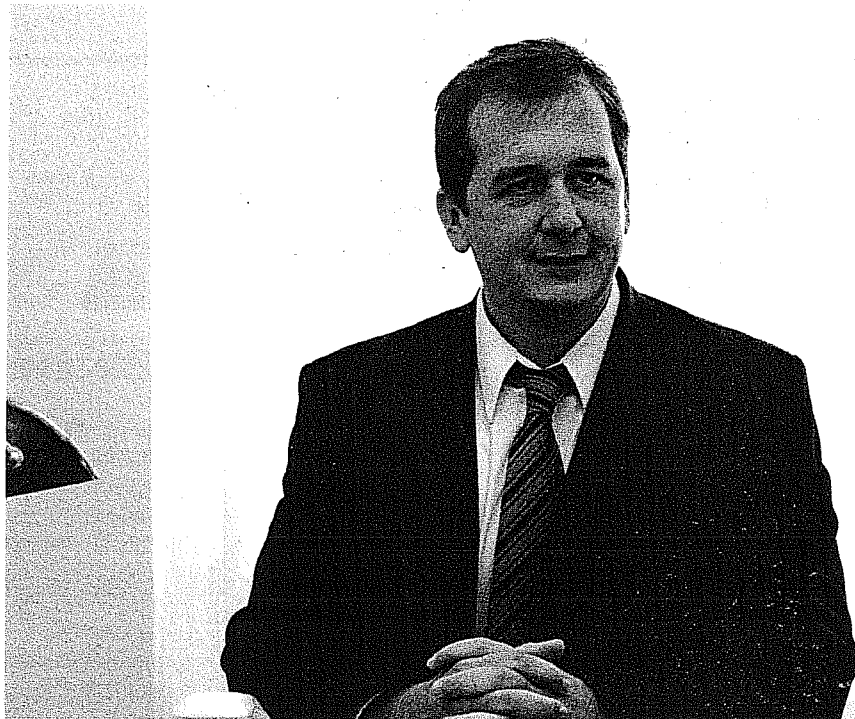

Az új bírósági szervezetrendszer

Az új Bszi. rendelkezései a szervezetrendszerben hozták a legkevesebb változást: megmaradt a négyszintű bírászkodás, igaz, némileg új elnevezésekkel: A helyi bíróságok helyett járásbíróságok, a megyei bíróságok helyett törvényszékek, a Legfelsőbb Bíróság helyett Kúria működik, az ítélőtáblák változatlan elnevezéssel folytathatják munkájukat. A járásbíróságok illetékességi területének meghatározása még várat magára, mivel az szorosan összefügg a közigazgatás átalakításával, a járási rendszer bevezetésével. A Bszi. értelmében 2013. január 1-jével működnek újra a járásbíróságok. Az elnevezésekben megjelenő változások ugyanakkor lehetővé teszik azt, hogy az egyes bíróságok illetékességi területe ne mereven egy-egy város- vagy megyehatárhoz igazodjon, hanem – igazgatási, hatékonysági szempontokat figyelembe véve – azokon átnyúljon. Maradt tehát mozgásteret a törvényalkotónak ezek kialakításában, illetve a bíróságok ügyterhének átrendeződése esetén azok módosításában.

Adós maradt még a jogszabály a közigazgatási bíróságok újszerű feladatainak, hatásköreinek meghatározásával. A Bszi. csak annyit szabályoz, hogy összevonja az addig különálló közigazgatási illetve munkaügyi bíróságokat, amelyek 2013. január 1-jével kezdik meg működésüket. Nyugat-Európában többféle modell is létezik ezzel kapcsolatban, amelyek közül talán a leghatékonyabbnak a német-osztrák minta tűnik. Igaz, ezekben az országokban a közigazgatási bírászkodás a rendes bírósági szervezetrendszerrel elkülönülve működik, önálló intézményi struktúrában. Ez ebben a formájában – az Alaptörvény és az új Bszi. alapján – biztosan nem valószínű, hogy Magyarországon, de arra van lehetőség, hogy egyes hatásköri szabályok átvételre kerüljenek.

Annyi változás mégis történt, hogy a Bszi. a Kúriában – 2012. január 1-jei hatállyal – önkormányzati tanácsot hozott létre, amely az Alkotmánybíróság hatásköreiből átemelte és ide helyezte az önkormányzati rendelet más jogszabályba való ütközéséről és megsemmisítéséről, illetve a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról szóló döntéshozatalt.

A Kúria új típusú feladat- és hatásköreiről

Magyarország Alaptörvényét a 2011. április 18-i ülésnapján fogadta el az Országgyűlés. A magyar közjogi berendezkedés átalakításában ezzel az aktuálisan új fejezet kezdődött, hiszen az Alaptörvény rendelkezéseinek tartalommal történő megtöltése és hatálybalépése érdekében számos sarkalatos törvényt kellett még megalkotni. Ebben a sorozatba illeszkedik a 2011. november 28-án elfogadott, a magyar bírósági szervezetrendszer új alapokra helyező két jogszabály is: a 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról (Bszi.), valamint a 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról. Mindkét jogszabály az Alaptörvénnyel együtt, 2012. január 1-jén lépett hatályba.

Dr. Osztoivits András bíró, Kúria

A Kúria mint a jogegység őre

Bár a Kúria jogelődjének, a Legfelsőbb Bíróságnak is az Alkotmány által előírt feladata volt a joggyakorlat egységessége felletti őrködés, ez az Alaptörvény és az új Bszi. alapján a Kúriával szemben még konkrét jogpolitikai elvárás. Éppen ezen tevékenységének elősegítése érdekében két új eszközt biztosít a Bszi.: a bírósági joggyakorlat-elemző csoportok felal-

lítását, illetve az elvi bírósági döntés közzétételét.

A Bszi. 29. § (1) bekezdése értelmében a bírósági joggyakorlat-elemző csoport feladata az ítélkezési gyakorlat vizsgálata. A vizsgálati tárgyköröket a Kúria elnöke határozza meg évente, amely tárgykörökre az ítélőtáblai és törvényszéki kollégiumvezetők, az OBH elnöke és a legfőbb ügyész tehetnek indítványt. A (2) bekezdés ezt

annyival egészíti ki, hogy a bírósági joggyakorlat-elemző csoport vezetőjét és tagjait a Kúria elnöke jelöli ki a Kúria bírái közül. A csoport vezetője annak munkájába alsóbb fokú bíróságra beosztott bírót és a vizsgált területen működő elméleti vagy gyakorlati szakembert is bevonhat.

A bírósági joggyakorlat-elemző csoport feladata összefoglaló vélemény elkészítése a vizsgált jogintézményt érintő joggyakorlatról. Ezen elkészült összefoglaló véleményt a Kúria illetékes kollégiuma megvitatja, és egyetértése esetén annak megállapításait a csoport vezetője a Kúria honlapján közzéteszi. Amennyiben az összefoglaló vélemény megállapításai alapján indokolt, a Kúria kollégiumvezetője jogegységi eljárást indíthat, vagy jogalkotás kezdeményezése érdekében a Kúria elnökén keresztül az OBH elnökéhez fordulhat.

A régi Bszi. is ismerte az elvi bírósági határozat fogalmát, amelyet az új Bszi. is átvesz. Elvi bírósági határozatnak az minősül, ha a Kúria ítélkező tanácsa valamely, a társadalom széles körét érintő vagy a közérdek szempontjából kiemelkedő jelentőségű ügyben elvi kérdésekre is kiterjedő határozatot hoz. Ehhez képest új fogalomként jelenik meg a Bszi.-ben az elvi bírósági döntés, amely a Kúriánál alacsonyabb fokú bíróság által meghozott, a társadalom széles körét érintő vagy a közérdek szempontjából kiemelt jelentőségű ügyben elvi kérdésekre is kiterjedő határozat. Az elvi bírósági határozatok és az elvi bírósági döntések kiválasztására és közzétételére a Kúrián büntető, polgári, gazdasági, munkaügyi és közigazgatási szakágú elvi közzétételi tanács működik, amely az érintett kollégiumvezetőből és további négy kúriai bíróból áll.

Az új Bszi.-nek ez a szabályozása – véleményeink szerint – átláthatóbbá teszi a bírósági határozatok közzétételének eddigi gyakorlatát. Mint ismert, jelenleg még mindig három olyan folyóirat is van, amely a különböző bírói szintek eseti döntéseit jeleníti meg: a Bírói Határozatok a Kúria döntéseit, az Ítéltáblai Határozatok, illetve a Bírói Döntések Tára című folyóiratok pedig elsősorban az ítéltáblák határozatait teszik közzé. E három periodika egymástól független szerkesztőbizottsági gyakorlatának köszönhetően fordulhat elő – nem is ritkán – az, hogy ugyanabban az ügyben meg-

hozott, egymásnak ellentmondó másodfokú illetve felülvizsgálati határozat is megjelenik anélkül, hogy bármelyik lapban utalás történe az előzményekre vagy a határozat későbbi sorsára. Ez pedig nagyban félretájékoztathatja a beadványaik érveléséhez az eseti döntéseket felhasználó ügyvédek, de a jogtudomány képviselőit is, hiszen előfordulhat, hogy olyan ítéltáblai határozatra hivatkoznak „állandó bírói joggyakorlatként”, amivel később a Legfelsőbb Bíróság nem értett egyet.

A Kúria és az Alkotmánybíróság kapcsolata

A közjogi reform eredményeként a rendes bíróságok és az Alkotmánybíróság szervezeti elkülönülése megmaradt. Ennek ellenére a magyar bírósági szerzetrendszerrel érintő változás az Alkotmánybíróság hatáskörének kibővítése az új típusú alkotmányjogi panasszal, ame-

Az alkotmányjogi panasz harmadik formáját az Abtv. 27. §-a szabályozza, és bírói döntéssel szemben nyújtható be. Az érintett személy vagy szervezet akkor élhet ezzel, ha az ügy érdemében hozott bírói döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti. (A továbbiakban ezt valódi panaszként jelöljük.)

A szabályozás érdekessége, hogy megteremti az átjárhatóságot a régi panasz és a valódi panasz között, azaz, az Alkotmánybíróság a bírói döntés felülvizsgálatára irányuló eljárásban jogszabály Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát is lefolytathatja, illetve jogszabály vizsgálata során a bírói döntés alkotmányosságáról is dönthet.

Az Abtv. nem minden bírósági döntéssel szemben teszi lehetővé a valódi alkotmányjogi panasz igénybevetését, hanem csak azokkal szemben, amelyeknél az indítványozó a jogorvoslati lehetősé-

Az alkotmányjogi panasz alkotmánybírósági joggyakorlata nagy hatással lesz a rendes bíróságok gyakorlata felett őrködő Kúriára is.

lyet a jogerőre emelkedett bírósági határozatokkal szemben lehet benyújtani. Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) 26-27. §-ai három különböző alkotmányjogi panaszt különböztetnek meg egymástól. Ezek közül a 26. § (1) megnevezett panasz a régi Abtv.-ben is szerepelt már: az Alkotmánybírósághoz fordulhat az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet, ha az ügyben folytatott bírósági eljárásban Alaptörvényellenes jogszabály alkalmazása folytán az Alaptörvényben biztosított jogának sérelme következett be. (A továbbiakban ezt régi panaszként jelöljük.)

Az alkotmányjogi panasz másik formája az Abtv. 26. § (2) bekezdésében szabályozott, kivételesen kezdeményezhető panasz, amellyel az érintett személy vagy szervezet akkor fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az Alaptörvényellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem. (A továbbiakban ezt közvetlen panaszként jelöljük.)

geit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs biztosítva a számára. E törvényi rendelkezés nem nevesít egyes jogorvoslati lehetőségeket, azaz nem köti csak a fellebbezéshez vagy a felülvizsgálati kérelemhez, illetve azok kimerítéséhez a valódi alkotmányjogi panaszt. Az Abtv. 27. § b) pontjának nyelvtani értelmezése alapján – polgári perekben – főszabály szerint csak és kizárólag a felülvizsgálati eljárásban meghozott határozat lehet a valódi alkotmányjogi panasz tárgya. Ez felel meg az idézett törvényi rendelkezésnek, hiszen ebben az esetben valószínűleg, hogy az indítványozó polgári perben a rendelkezésre álló jogorvoslati eszközeit, azaz a fellebbezést és a felülvizsgálatot is kimerítette. Az Alkotmánybíróság e tanulmány lezárásának időpontjáig még nem foglalt állást az Abtv. 27. § b) pontjának értelmezésében.

Bárhogy is alakul a valódi alkotmányjogi panasz alkotmánybírósági joggyakorlata, az nagy hatással lesz a rendes bíróságok gyakorlata felett őrködő Kúriára is. ■